

Dünyada Tarihçiliğin Gündemi

Ed.Ahmet Şimşek

Yeni İnsan Yayınları, İstanbul 2020, 232 sayfa, ISBN:978-605-7764-46-1

Can Tankut ESMEN*

Ahmet Şimşek'in editörlüğünü üstlendiği ve “*Dünyada Tarihçiliğin Gündemi*” başlığını taşıyan çalışma, bu yayın kritiği metninin inceleme konusudur. Eser, seçilmiş on ülkenin tarihçiliğinin son 20-25 yılına dair bir araştırma ve değerlendirme ortaya koymak iddiasındadır. Bu durum Türkiye’deki tarihyazımı çalışmalarına bakıldığında, gelinen yeni bir merhaleye ulaşıldığını işaret etmektedir. Türk tarihçiliğindeki içe dönüklüğün, tarihin çoğu kez biz bize propagandasına dönüştüğü tarihyazımı; artık “onlar” üzerine düşünen, dışarıda neler olup bittiğine ilgi gösteren ve dışarıyı değerlendirme iddiasında bir hüviyete ulaşmıştır. Söz konusu dışı bakışın somut tezahürlerinden bir tanesi de, çeşitli milletlerdeki tarih anlayışları ve tarihyazımı geleneklerini inceleyen müstakil çalışmalardır. “*Dünyada Tarihçiliğin Gündemi*” adlı çalışma benzer bir gayretin sonunda ortaya çıkmış önemli bir eserdir. Çalışma Kasım 2020 tarihinde, İstanbul’da, Yeni İnsan Yayınevi bünyesinde neşredilmiştir. İlgili ülke tarihçiliğini tanıyan, bir vesile ile bağ kurmuş olan ve akademik teamüllerine hâkim olan Türk tarihçilerin hazırladığı çalışma on bölümden oluşmaktadır. Çalışmada yazarlar sırasıyla; *ABD, İngiltere, Almanya, Fransa, İran, Çin, Rusya, Mısır, Japonya ve İspanya* örneklerine eğilmektedir. Burada her yazar, benzer şekilde, ülkedeki tarihçiliğin gündemi nedir sorusunu sormuş ve esas olarak bu soruya cevap aramıştır. Eser bu yanıyla okuyucuya, yeni birçok bakış açısı kazanma imkânı sunmaktadır: Yurt dışında tarihçiliğin nasıl tekâmül ettiği ve haldeki durumu, Türk tarihçilerinin bakışıyla dışarısının nasıl algılandığı, Türkiye dışındaki

* Dr., Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Edirne, cantankutesmen@gmail.com.

tarihçilik örneklerinin birbirleri ile mukayeseli biçimde incelenebiliyor oluşu bu kazanımların en önemlilerindedir.

Bu yayın kritiği yazısında; her bir bölüm, müstakil birer çalışma olarak kabul edilerek, kendi içeriği ve kurgusu bağlamında tanıtılıp değerlendirilecektir. Başlangıçta yazılan metinler şeklen betimleyici bir biçimde ortaya konulacak, paragrafların devamında, ilgili yazıyı yazın ekseninde değerlendiren ve öne çıkan olumlu/olumsuz yanlarına vurgu yapan cümleler takip edecektir. Eserin bölümlerinin kritiği bittikten sonra; çalışmanın bütününe yönelik son değerlendirme ise sonuç kısmında yapılacaktır.

Çalışmanın birinci bölümü Zahit Atçıl tarafından kaleme alınmakta ve “*Amerika’da Tarihçilik Gündemi*” alt başlığını taşımaktadır. Atçıl, bölüm yazısına ABD’deki tarihçiliğin genel görünümü ve ilgi alanları üzerine bir değerlendirme ile başlamıştır. Ülkedeki tarihçiliğin kalbi olarak ifade edilebilecek *American Historical Association*’ın yayın organı olan *American Historical Review* dergisi; tarihçiliğin ilgi alanları olarak ifade edilen konuların sayısal verilerle ortaya konulmasında kerteriz olarak kullanılmıştır. Yazarın da ifade ettiği üzere, bu dergide yayınlanan kitap tanıtımları üzerinden tarihçiliğin eğilimleri yakalanmaya çalışılmıştır. (s. 16) Bölümün seyrine bakıldığında, yukarıda anılan dergiden sağlanan kantitatif verilerin, tablolar vasıtasıyla işlenmesi ile devam ettiği görülmektedir. Bir başka köklü dergi olan *The Journal of American History*’deki makaleler üzerinden de tarihçilerin eğildiği meseleler ve metodolojik tartışmalar tabloluşturulmuştur. Burada özellikle, tarihçilikteki yeni eğilimlere, spor tarihine, dijital tarihçiliğe verilen yer; Türkiye’deki tarih camiasına ufuk açabilme ihtimali itibarıyla önemlidir. Yazar, çalışmasının son kısmında ise ABD’deki Türk tarihi araştırmalarının son yirmi yıl içerisindeki muhasebesini yaparak bölümü nihayetlendirmiştir. Çalışmanın okuyucu nezdinde göze çarpan ilk özelliği, ABD’deki tarih çalışmalarını ve eğilimleri raporlamaya yönelik yaklaşımıdır. Bu durum, bölüm içerisinde ulaşılmak istenen veriye hızlı bir biçimde erişebilmeyi sağlarken, diğer yandan akılda kalıcılık ve ABD tarihçiliğine dair genel çerçeve zihinlerde nispeten zor yer edinebilmektedir. Makale, Türkiye’de oldukça kısıtlı olan ABD tarihine dair yazının karşısında, büyük bir boşluğu doldurmaya aday konumdadır. Daniel Woolf’un “*Tarihin Küresel Tarihi*”, Ernst Breisach’ın “*Tarihyazını*” gibi ansiklopedik çalışmaları içinde bölüm aralarında bahis konusu edilen bir ABD tarihçiliğinden söz etmek mümkündür. Buna ilave olarak, ABD, her ne kadar Jo Guldi’nin “*Tarih Manifestosu*” ve Lynn Hunt’ın “*Küresel Çağda Tarih Yazmak*” adlı eserlerinin çevirileri ile güncele dair sorunlarıyla Türk okuyucunun karşısına çıkmış olsa da; Atçıl’ın metnindeki odaklanmış anlatım yazına hatırı sayılır bir katkı sunmaktadır.

Kitabın ikinci bölümü Fatih Durgun tarafından kaleme alınan “*Milli Tarih Yazımı ve Global Tarihçilik Açısından 2000’li Yıllarda İngiliz Tarihçiliğinin Gündemi*” başlıklı kısımdır. Yazısında Durgun; İngiliz tarihçiliğini, geleneksel ada merkezli çizgisi üzerinde şekillenen milli tarihçilik ile tüm dünyada eş zamanlı olarak gelişmekte olan küresel yaklaşım arasındaki çatışma ekseninde ele almaktadır. Metinde önce geleneksel İngiliz tarihçiliğinin gelişimi konu edilmiş daha sonra ise küresel tarihçilik ile hangi noktalarda çatışma yaşadığı ortaya konulmuştur. Geleneksel tarihçiliği; ada merkezli bir tarih anlayışına (dolayısıyla modern dünyada ilkleri meydana getirme payesine erişen ve dünyanın geri kalanını modernleştiren bir İngiltere mesajının güçlü olarak verildiği) sahip olması itibarıyla değerlendiren yazar,

küreselleşen dünyada gelişen yeni tarih anlayışlarının ise İngiliz tarihçilerinin sahip olduğu, İngiliz/Ada tarihinin istisnailiği düşüncesinden uzaklaştırmaya başladığını ifade etmektedir. Ancak bu değişim hala tam manasıyla gerçekleşmiş değildir ve netice karşımızda olan, yazarın beyanıyla, İngiliz tarihçiliği ile küresel tarihçiliğin esnek birlikteliğinden ibarettir. (s. 51) Bu noktada yazının, özellikle Türkçeye kazandırılmış çeviriler vasıtasıyla iyi bilinmekte olan, İngiliz Marksist ekolü (ki Thompson, Hill gibi tarihçiler ilk akla gelenlerdir), dışında kalan kısma dair ortaya koyduğu bilgilerdir. Tek noksan olarak ise İngiliz popüler tarihçiliğine değinilmemesi olarak sayılabilir. Bilindiği üzere, o da Simon Schama ve son yıllarda ise Yuval Noah Harari tarafından temsil edilmektedir. Yine, meta anlatılar kurma geleneğini yeniden canlandıran isimlerin İngiltere tarihçiliğindeki temsilcilerinden olan Ian Morris de hatırlanabilecek isimler arasındadır. Ne var ki, tüm bu sınırlılıkların arkasında yazarın seçtiği ve sonuna kadar sadık kaldığı bağlamın yer aldığı da unutulmamalıdır.

Çalışmanın üçüncü bölümü iki yazarlı bir makaleden oluşmaktadır. Necmettin Alkan ve Resul Alkan tarafından kaleme alınan “*Almanya’da Akademik ve Popüler Tarihçiliğin Gündemi*” başlıklı yazı ile Almanya’daki tarih yazıcılığı faaliyetleri konu edilmektedir. Burada ilk dikkati çeken yazarların akademik ve popüler metinler arasında gittiği ayırım olmaktadır. Son derece isabetli bir yaklaşımla, tarih yazıcılığı denildiğinde akademi tarafından genellikle yok sayılan popüler tarih çalışmaları da denkleme dâhil edilmiştir. Böyle bir yaklaşımın benimsenmesinde, zannımca, Necmettin Alkan’ın önceki çalışmalarında tarihi karikatürler bağlamında popüler tarihin unsurlarına yönelmiş olmasının etkisi bulunmaktadır. Makale, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Alman tarihçiliğinin gündemine odaklanırken öncelikle Alman tarihçiliğinin ilgi alanları ortaya konmuş, burada özellikle Yahudi Soykırımı ile alakalı çalışmaların ağırlığına dikkat çekilmiştir. Yazının devamında ise bir ara bölüm ile Almanların Türk tarihine olan alakalarına vurgu yapılmıştır. Buradan sonra incelenen örneklerde Türk tarihine yönelik çalışmaların öne çıkarılmıştır. Çalışma, akademik araştırmalar ve dergiler (popüler çalışmalar) başlıklı iki kısım ile devam ederek sonlanmaktadır. Yazının konuyu geniş bir perspektifle ele almada gösterdiği başarı, son iki başlıkta, Almanların yaptığı çalışmaların raporlanmasına dönüşmesiyle bir parça sönümlenmektedir. Ağırlıklı olarak Türk tarihi ekseninde çalışmalara değinilmesi de yazının açabileceği ufukları sınırlayan bir başka engel olarak karşımızda durmaktadır. Bununla beraber, Alman tarih yazıcılığının ya tarih felsefesi metinlerinin ya da Alman oryantalizmini konu edinen, bibliyografik metinlerin ekseninde şekillendiği düşünülürse; yazarların ne kadar mühim bir iş yapmış oldukları anlaşılacaktır.

Çalışmanın dördüncü bölümü, Güneş Işıksel tarafından kaleme alınan ve “*21. Yüzyılın İlk Yirmi Yılında Fransa’daki Tarihyazımsal Yönelimler Üzerine Kısa Bir Değerlendirme*” başlığını taşıyan yazıdır. Yazıda kullanılan özlü dilin yanı sıra, tartışmayı salt tarih metinlerinin bir dökümü olarak ele almayıp, aksine Fransızların tarih hakkında ne düşündükleri sorusunun son yirmi yıldaki seyri üzerinden götürmesi itibarıyla beğeniyi hak eden bir kompozisyon karşımıza çıkmaktadır. Özellikle üzerine ciltler yazılabilecek *Annales* bahsini birkaç paragrafta, akıllarda herhangi bir soru işaretine mahal vermeden ifade etmesi, okuyucuları Fransız tarihçilerin zihinleri içerisindeki sorular üzerinden bir yolculuğa çıkarması anılmaya ve övülmeye değerdir. Çalışmanın bir başka önemli özelliği ise “*Tarih bir tür çağdaş*

edebiyattır” gibi Türkiye standartları için oldukça provakatif bir önermeyi ve önermenin sahibi Ivan Jablonka’yı gündeme taşımıştır. Yazının, son kısmında Fransa’daki Türk tarihine yönelik çalışmalara da kısaca değinen Işıksel, ülkedeki yenilikçi tarihçilerin disiplinler arası bir yaklaşımla, yeni bir tarih yazımını geliştirmeye devam ettiklerini söyleyerek bölümü sonlandırmıştır. Işıksel’in kaleme aldığı Fransa örneği, Türkiye’deki yazın itibarıyla gözlerden kaçırılmaya en müsait olanıdır; zira özellikle Annales ekolü ekseninde pek çok telif ve tercüme çalışma hâlihazırda mevcuttur. Öyle ki, bu tanınırlık ve hatta etkilenme Annales mensubu Türk tarihçilerin de ortaya çıkmasına neden olmuş, neticede bir “Türkiye’deki Fransa” tarih yazıcılığı meydana gelmiştir. Bu bağlamda, Işıksel’in metni en dikkatle okunması ve hatırdaki tutulması gereken metinlerdendir. Zira, ormanın içinde farkedilmeyen bir ağaç olma tehlikesi en fazla bu makalenin üzerindedir.

Çalışmanın beşincisi olan “Günümüz İran Tarihçiliği” Saffet Afacan tarafından yazılmıştır. Bölüm, tarih düşüncesi ve 1979 İran Devrimi sonrası İran’daki tarih düşüncesi ekseninde kısa bir giriş, akabinde yeni bin yılda İran tarihçiliğinin gündemi ve İran tarihçiliğinde Türk tarihinin yeri temalarına odaklanmış iki ana başlıktan ve son olarak da bir netice kısmından oluşmaktadır. Konu bütünüyle ele alınırken, yapılan incelemeler özellikle üniversite çevrelerinin ortaya koyduğu çalışmalara odaklanmıştır. Dolayısıyla, üretilen tarihin merkezinde, İran’daki nev-i şahsına münhasır rejimin ve bu rejimin ortaya koyduğu resmî görüşün oldukça hâkim olduğu; bir başka deyişle İran İslam Devrimi’nin sonuçlarının belirleyici olduğu, bir tarih anlayışı söz konusudur. Yazar, bu noktada Meşrutiyet Devrimi’nin (1906) son yıllarda oldukça popüler bir konu olarak öne çıktığını, salt devrimlerin İran tarihindeki yerine yapılacak bir gönderme itibarıyla bu önemi kazandığını, ima etmektedir. (s. 96) Ortaya konan veriler göstermektedir ki, karşı karşıya olduğumuz İran tarih yazımı siyasi tarih anlatısına oldukça bağlı bir yapıdadır. Bunun arkasında; artarda değişen rejimlerin İran’ı sürüklediği, yeni kimlik inşalarının olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. İran tarihçiliğinde Türkler bahsinde ise; Osmanlı-Safevî ilişkileri ve modernleşme tarihinde Atatürk temasının öne çıkan unsurlar olduğunun altı çizilmektedir. Diğer yazarlara kıyasla oldukça geniş bir sonuç yazmış olan Afacan, burada İran tarihçiliğindeki değişime vurgu yapmıştır.

Yazar:

“Her ne kadar bu metinde daha ana akım temalar üzerinde durulmuşsa da İran’da sosyal tarih, yerel tarih, çevre tarihi ve sözlü tarih gibi çeşitli alanlarda yapılan çalışmaların artmakta olduğu görülüyor. Ülkede son dönemlerde yaşanan çevre sorunlarının da tarihyazımına etki ettiği ve edeceği aşikârdır. Nitekim son yıllarda İran tarihçiliğinin teorik boyutlarına ilişkin yapılan tartışmaların gerek telif gerekse de tercüme eserler marifetiyle arttığı da görülmektedir.”

demektedir. (s. 108) Bu ifadelerde vücut bulan İran tasvirinin Türkiye’yi andırması da oldukça dikkat çekici bir benzerlik olarak karşımızda durmaktadır.

Kitabın altıncı bölümü, Kürşat Yıldırım tarafından kaleme alınmış olan “Çin’de Tarihçiliğin Gündemi” adlı yazıdan oluşmaktadır. Yıldırım, bölüme binlerce yıllık bir tarihçilik geleneğine sahip olan Çin’in, XX. yüzyıldaki tarihçilik sertüvenini özetleyerek başlamaktadır. Akabinde 2000’li yıllardaki değişimi; son derece isabetli bir biçimde, çeşitli temalara ayırarak incelemektedir. Yazar, bu temaları; Post-Modernist

Tarih, Yeni Sosyal Tarih, Bölgesel Tarih, Tarihi Antropoloji, Çin Rüyası Ekseninde Tarih, Küresel Tarih, Dünya Tarihi, Yeni Kurumsal ve Yeni Siyasi Tarih ve Çin Problematığı olarak ortaya koymaktadır. Topyekûn biçimde son dönem Çin tarihyazımının hem son dönem sorunlarını hem de yenileşme imkânlarını var eden bu temalar, yazar tarafında tafsilatlı biçimde açıklanmaktadır. Burada özellikle Çinli tarihçilerin düşüncelerinin aktarılması vasıtasıyla kurgulan anlatım ile okuyucu için, Çinli tarihçilerin zihinlerinde bir gezintiye çıkma imkânı doğmaktadır. Yazının devam eden kısmında “*Yeni Çağın İmkânları*” başlığı altında gelişen teknolojinin, dijital yayıncılığın ve yurt dışındaki üniversitelerde yetişen Çinli tarihçilerin Çin tarihyazımındaki dönüşüme olan etkileri vurgulanmaktadır. Yazar son kısımda ise Çin’de gerçekleşen Türk tarihi araştırmalarına yönelik bir seçki sunmaktadır. Burada, kendisinden önceki ve sonraki bölüm yazarlarının yapmadığı biçimde; Türk tarihini Osmanlı ve Cumhuriyet olarak sınırlamaması ve Hun döneminden itibaren başlamak üzere bütün bir Türk tarihi anlayışı içerisinde Çin literatürünü tahlil etmesi dikkatlerden kaçmamalıdır. Sonuç kısmında Çinlilerin Çin kavramını tartışmaya kadar cesur bir yaklaşımla ve muazzam bir üretkenlikle başladıkları 21. yüzyılda dikkatle takip edilmeleri gerektiğini vurgulayan yazar, böylelikle anlatısını nihayete erdirmiştir. Çin tarihçiliği her ne kadar binlerce yıllık bir geleneğe sahip olsa da; Türkiye’de, sadece eski Türk tarihine yönelik çalışmalar yapan isimlerin, kaynaklarını tanıttıkları bölümlerde, son derece kısıtlı bir bakış açısıyla ele alındığı bilinmektedir. Joseph Needham’ın eseri *Doğulu İnsan ve Zaman*’ın çevirisi haricinde Çin tarih anlayışını konu edinmiş öne çıkan bir başka eser de bulunmamaktadır. Bu anlamda Yıldırım’ın makalesi, ulaştığı kapsayıcılık ile birlikte derinleşmesi gereken bir araştırma konusunun ilk adımı olarak düşünülebilir.

Çalışmanın yedinci bölümü Tibet Abak tarafından yazılmıştır. Başlığı “*Rus Tarihçiliğinin Gündemi: Yeni Bir Söylem İnşası*” olan metin, Rusya’daki tarih yazıcılığının güncel sorunlarına odaklanmaktadır. İlgili dönem tarihçiliğinin en büyük meşgalesinin Sovyetler sonrası yeniden yapılanma çabası olduğu, yazar tarafından işaret edilmektedir. Bu çabanın olumlu bir neticesi olarak; ikinci bin yılın sonunda, Rus tarihçiliğinin Batı tipi akademik tarihçilikle arasında olan kopukluğun giderildiğini söylenmektedir. Böylelikle Sovyet tarihçiliğinin tek sesliliği giderilerek, yerine çok sesli/çoğulcu bir tarih anlayışının geçirildiği ilave edilmiştir. (s. 139-140) Abak, kaleme aldığı bölümde; önce tarih anlayışının ortaya konduğu kurumları belirtmiş, akabinde ise Bolşevik Devrimi, Lenin, Stalin, Ukrayna ve Kırım ve Çarlık Rusya’sını öne çıkan temalar olarak işaretlemiştir. Bu noktadan sonra, metinde, Rus-Türk ilişkilerinin tarihine dair on iki sayfalık oldukça uzun bir bölüm yer almaktadır. Çalışmanın ağırlık merkezini Rusya’daki tarih anlayışından, Türk imajının ortaya konmasına doğru kaydıracak denli geniş olan bu kısmın, faydalı bilgileri ihtiva etse dahi, bir parça daha kısa olması beklenebilirdi. Çalışma, sonuç kısmında, Sovyetlerin tek sesliliğinden, Rusya’nın çok sesliliğine geçişe tekrar vurgu yapılarak sona ermektedir.

Çalışmanın sekizinci bölümü “*21. Yüzyılda Mısır’da Tarihyazımı: Darbeler ve Devrimler Arasında Bir Müsvedde Olarak Tarih*” başlığını taşıyan ve Hilal Görgün tarafından kaleme alınan yazıdır. Çalışmanın hemen başında Toynbee’ye ait olan “*Herhangi bir yerde ve herhangi bir zamanda diğer sosyal faaliyetler gibi tarih araştırmaları da bölgenin ve zamanın hâkim eğilimleri tarafından yönetilir.*” sözüne yer

verilmektedir. Metnin devamı hakkında oldukça açıklayıcı olan bu yazıdan sonra; tarihyazımına ve özelden de Mısır tarihyazımına dönük teorik bir giriş ile devam edilmektedir. Meseleyi 1952 Darbesi, Mübarek'in işbaşına gelişi, 2011 olayları, Müslüman Kardeşler yönetimi ve 2013'te Sisi'nin gerçekleştirdiği darbe, şeklinde dönemlendiren yazar; her dönemin münferit siyasi koşullarının tarihyazımını etkilediğini, netice tarihin ve tarihçinin değişimlere hızla uyum sağlayarak, şartlara göre kalem oynattığını ortaya koymuştur. Çalışmada, içeriğin işlenişi anlamında, diğer örneklere kıyasla fark yaratan bazı unsurlar da yok değildir. Bunlardan ilki, Mısır'da yapılmış olan lisansüstü tez çalışmalarına ayrılmış olan alt başlıktır. Her ne kadar verileri sıralamakla yetinilmiş olsa da bu deneme ile ince düşünüldüğü söylenebilir. İkincisi, önemli Mısırlı tarihçiler hakkında verilen kısa biyografik bilgilerden oluşan bölümdür. Bu kısım adeta, okuyucuya nefes aldırın ve siyasi bağlamdan bir parça uzaklaşmaya yarayan bir vaha olmuştur. Çalışma Mısır'da gerçekleşmiş olan Türk tarihi odaklı eserlere ayrılmış ve kısa bir özet halinde tanzim edilen bir bölüm ile son bulmaktadır. Türkiye'de Mısır araştırmaları yok değildir, fakat büyük çoğunlukla Mehmed Ali Paşa ve takiplerinin kurduğu Hidivlik ile Osmanlı arasındaki münasebetlere odaklanmaktadır. Türkiye'deki bu yaklaşımdan tarihyazımı da nasibini almakta ve ortaya çıkan metinlerde ağırlık dönemin kronik yazarlarına kaymaktadır. Bu noktada, Görgün'ün makalesi, Mısır tarihçiliğinin güncel dair sorunlarını kaleme alması ve yazarın benimsediği yaklaşım itibarıyla da Türkiye'nin sorunlarını hatırlatır bir mahiyette olması itibarıyla oldukça değerlidir.

Kitabın dokuzuncu bölümü Japonya ile ilgilidir. "*Japonya'da Modern Tarihyazıcılığı Akımları*" başlığını taşıyan bölüm Selçuk Esenbel tarafından kaleme alınmıştır. Yazıda öncelikle kısa bir giriş ile modern Japonya'nın kavramsal ve bağlamsal çerçevesi çizilmektedir. Bu noktada; gelenek, Tokugawa dönemi, Meiji Restorasyonu, Şinto dini ve II. Dünya Savaşı gibi oldukça mühim kilit taşları; her seferinde tarihyazımına olan etkileri ile ilintilendirilecek biçimde ele alınmıştır. Özellikle 1900'ler sonrası dönemde; siyasi ideolojiler bağlamında (Marksizm/Milliyetçilik) gelişen teorik tarih çatışmalarından bahsedilen kısım oldukça kıymetlidir. Büyük Savaş sonrası dönemde ise tarihçilerin esas gündeminin; II. Dünya Savaşı'nda Japonların hem müsebbibi hem de mağduru oldukları derin travmalar ile mücadele etme çabası olduğu vurgulanmaktadır. Burada sorumluluğu peşinen yüklenen anlayıştan, sorumluluğu paylaştıran ve Japonların yükünün hafifleten bir anlayışa doğru kayma yaşandığının tespiti de Asya'nın Doğu kıyılarının barış ve esenliği adına zihinlerde kimi soru işaretlerini ortaya çıkarmaktadır. Esenbel, bölümü sonlandırırken Türk tarihçiliği ile alakalı acı bir gerçeğe de Japonya üzerinden gönderme yapmaktadır:

"Bugünkü geldiği noktada Japon tarihçiliğinin Türkiye'ye nazaran çok daha gelişmiş bir Dünya tarihi çerçevesi içinde araştırma ve eğitim verebildiği görülmektedir. Japon üniversitelerinin, ülkemizde Bilkent Üniversitesi'nde Halil İnalçık Hoca'nın kurduğu tarih programının dışında neredeyse hiç gelişmemiş bir Batı tarihçiliğine sahip olduğu ortaya çıkmaktadır." (s. 207)

Japonya üzerine okumak her zaman ilginçtir fakat sadece akabinde dönüp kendi ülkeniz hakkında düşünmek kaydıyla anlamlı olabilir. Bu okuma, Esenbel'in kaleme aldığı yazı denginde başka çalışmaların henüz yapılmadığı da düşünüldüğünde, ayrıca bir şanstır da.

Çalışmanın onuncu ve son bölümünde ise Tufan Turan tarafından kaleme alınmış olan "*İspanya'da*

Tarihçiliğin Gündemi” başlıklı makale yer almaktadır. Bu yazıda, tıpkı Atçıl’ın makalesinde olduğu gibi, seçilen yayın organları incelenmiş ve tarihçilerin eğilimleri sayısal veriler ve tablolar üzerinden analiz edilmeye çalışılmıştır. 2000 yılı milat olarak alınarak akademik karakterli *Hispania-Revista Espanola de Historia* ve *Historia Contemporanea* dergileri ile popüler tarih karakterli *Historia y Vida* ve *Clio-Revista de Historia* dergilerinin toplam 550 sayılı külliyatı incelenmiştir. Dergilerde çıkan makalelerin başlıklarından hareketle, ilgi alanlarının tasnifine yönelik yapılan çalışmanın oldukça “net” sonuçlar ortaya koyduğu söylenebilir. Bununla birlikte yazının bir takım eksiklikleri de yok değildir. Örneğin, ortalama bir İspanyol tarihçisinin tarih anlayışının ne olduğu, konuların dağılımını hangi faktörlerin belirlediği gibi zihniyet temelli sorulara cevap bulmak maalesef mümkün olmamaktadır. Çalışmanın son kısmında, ismi zikredilen dört dergi içerisinde bir filtreleme daha yapılmış ve neticede Türk tarihi ile ilintili çalışmalar görünür kılınmıştır. Akademik çalışmalarda 4 adet, popüler yayınlar arasında ise 18 adet makalenin Türk tarihi ile bağlantılı oluşu, İspanyol tarihçiliğinde Türk tarihine karşı var olan bir kayıtsızlık şeklinde değerlendirilebilir. Buna ek olarak, yazarın İspanyol tarihçiliğinin aşırıya kaçan bir içe dönüklüğe sahip oluşu yönündeki tespiti de; İspanya tarihyazımı hakkında fikir veren yararlı değerlendirmelerden bir tanesi olarak sayılabilir.

Ahmet Şimşek’in editörlüğünde ortaya çıkmış olan *Dünya’da Tarihçiliğin Gündemi* adlı eserin genel görünümü kısaca bu şekildedir. Eser, Türkiye’de tarihyazımı alanında çalışan isimlerin, dışarıya dönük, başka toplumların tarih anlayışlarına dair çalışmalar üretme gayesinin bir ürünü olarak tek ve oldukça kıymetlidir. Bu anlamda, yine Ahmet Şimşek’in editörlüğünde hazırlanarak yayınlanmış olan, *Dünyada Tarihçilik* ve *Dünyada Türk İmajı* adlı kitaplarla benzer bir çizgide olduğu söylenebilir. Bu çalışmayla, özellikle, *Dünyada Tarihçilik* örneğindeki, seçilen önemli bir tarihçiden hareketle bir anlayışın anatomisine ulaşma gayesi aşılarak, ulusal çapta ve yerleşmiş olan milli/toplumsal tarih anlayışı ekseninde bir değerlendirmenin amaçlandığı daha yüksek bir merhaleye ulaşılmıştır. Elbette ki çalışma, her bölümü başka ismin kaleme almış olmasından kaynaklanan bir üslup değişkenliğine sahiptir. Bu noktada okuyucuya düşen, durumu bir engel, bir zayıf nokta olarak görmeyip, okumanın ağırlaştığı noktaları mola vesilesi olarak kabul etme naifliğini göstermek olabilir. Son olarak, çalışmanın editörüne ve yazarlarına tebriklerimi sunarken, küçük bir öneri ile de yazıyı noktalamak istiyorum: Bu çalışmanın mutlaka ama mutlaka devam ciltleri gelmelidir.